

De kunstenaar is geen zondagskind,
aan wie alles zo maar gelukt.

W. Kandinsky

Toen Wassili Kandinsky, de beroemde zoon van een rijk Oostsiberisch koopman in de lente van 1929 met zijn echtgenote Nina in Oostende aankwam, dacht hij aan wat Constant Permeke hem onlangs in Antwerpen had gezegd : "Wanneer U op het strand of op de zeedijk een man met een witte boord ontmoet, met een jong meisje naast zich, dan hebt U James Ensor gevonden". Voor Kandinsky was dit een te vaag gegeven, en daarom vroeg hij een hotelportier naar de woning van Ensor. De man keek beduusd vóór zich uit en bleef het antwoord schuldig. De Russische schilder sprak de naam achtereenvolgens met een Frans, een Engels en een Duits accent uit, maar 't hielp geen zier. Slechts toen hij reeds op straat was, riep de portier hem na : "U bedoelt waarschijnlijk de schoonzoon van de Chinees !?" "Neen", antwoordde Kandinsky "ik bedoel uw wereldberoemde schilder en niet een Chinese schoonbroer".

De Chinees die de brave hotelportier bedoelde, heette Taen Hee Tseu en had in 1892 James' zuster Mitche gehuwd. Kort na het huwelijk was Taen die altijd het Chinees kleed, de kaftan, en de typische haarvlecht gedragen had, er met de noorderzon van doorgestaan. Mitche was met haar dochter Alexandrine bij broer James blijven wonen.

De portier liet zich niet door de afwijzende toon van Kandinsky uit zijn lood slaan, kwam tot bij hem gelopen en beschreef met wijdsse gebaren het souvenirswinkeltje van Ensor, met zijn mosselen, zeesterren en Oosterse snuisterijen. "De vrouw in het winkeltje is met een Chinees gehuwd, en daar zal meneer Ensor wel wonen" besloot de Oostendenaar.

De Russische schilder en zijn echtgenote liepen omzichtig langs de gevels van de Vlaanderenstraat, en keken nieuwsgierig uit naar het winkeltje met de gedroogde zeevruchten. Toen ze er eindelijk aanbelandden, stelde Wassili Kandinsky zich aan Mitche voor : "Om James Ensor te zien ben ik van ver naar Oostende gekomen. Ook ik ben kunstschilder. Ik bewonder James Ensor en het zou me zeer verdrieten, indien ik onverrichtzake zou moeten vertrekken. Hij weet wie ik ben, en zou me ontvangen, indien hij wist dat ik hier sta". Ensor's zuster bleef besluiteloos vóór zich uitkijken en zei tenslotte : "Hij woont hier, maar hij is niet thuis en ontvangt bovendien geen bezoekers. U zult mijn broer op dit uur en bij dit weer op het strand vinden. Kandinsky ging met vrouw Nina weer op stap en zocht tussen de voorbij wandelende paartjes weer de man met de witte baard en het meisje met het klokvormig hoedje, de dochter van zijn schoonbroer, de Chinees. Vruchteloos.... Hoe kon het ook anders ? Mitche had de Rus ook maar iets vóórgelogen. Toen Kandinsky opnieuw in de winkel verscheen, zie Mitche : "M'n broer verwacht U !".

De Rus vertelde het verhaal van de Oostendse hotelportier die beter de Chinese schoonbroer van Ensor scheen te kennen dan de kunstschilder zelf. De Oostendse meester antwoordde dat zijn stadsgenoten evenmin de grote Kandinsky kenden, maar dat het bezoek hem des te meer gelukkig maakte. Ook de Russische kunstschilder drukte zijn voldoening uit over het samenzijn. Eindelijk luchtte Ensor zijn gemoed : "De Oostendenaars weten het nog niet, maar ze zullen het weldra ervaren. Ze zullen verbaasd zijn hoe dwaas ze geweest zijn. De schoonbroer van de Chinees ! Dat zal ophouden. Ze zullen beschaamd

zijn, wanneer ze zullen te weten komen, wat behalve ik nog geen enkele Oostendenaars weet. En de schilders ! Ze zullen het niet meer wagen te zeggen : "Ensor kan niet tekenen ! U, mijnheer Kandinsky, zult straks bevestigen dat ik kan tekenen. Maar, laat me U eerst mijn compositie op het harmonium voorspelen. Ik ben zo opgewonden, telkens ik aan deze krenkende woorden denk. Hieraan zal nu een einde komen". Ensor stond op en vóór hij aan het harmonium ging zitten, wees hij naar de muur, waar het schilderij "De intocht van Christus in Brussel" hing. Bekijk eens dit werk, zei hij.... Eén der kunsthistorici schreef dat het vol tekenfouten zit. Deze lui zeggen dat Ensor niet kan tekenen".

Deze domme commentaar van Ensor's critici zal zeker Kandinsky geërgerd hebben, die reeds in 1912 de theoretische basis van de abstracte kunst had vastgelegd.

Met weemoed dacht James terug aan zijn Brusselse jeugdvrienden, zijn eerste verdedigers : "Edmond Picard, Maus, Waller, Demolder, Lemonnier, Eekhoud, de Hauleville ..." Toen blikte hij neer naar het harmonium, ging vóór de partituur van zijn "Gamme d'Amour" zitten en liet zijn witte vingers over de gele toetsen glijden...

Misschien was hij liever nog eens zoals vroeger op het dak van zijn huis geklommen om bij de schoorsteen op een houten fluit een wrang wijsje te spelen voor alle Oostendenaars die zijn Chinese zwager beter kenden dan hemzelf.

Kandinsky was vol lof over Ensor's harmoniumspel. Ensor stond op, rekte zich en zocht zijn weg tussen de tientallen schilderijen, gravures en tekeningen, die na de grote tentoonstelling in het Brusselse Paleis voor Schone Kunsten in zijn atelier teruggekeerd waren. Hij liep kaarsrecht heen en weer door de kamer, stak de rechterwijsvinger tussen twee vestknoppen en zei : "U, Mijnheer Kandinsky, moet het als eerste vernemen. Op het juiste ogenblik bent U hier, alsof U vermoed had, wat gebeurd is." Van tussen de albums, beeldjes, tekeningen en vazen die op de ronde tafel stonden, nam Ensor het telegram waarin hem medegedeeld werd dat hem door koning Albert de barontitel werd verleend. Jarenlang had James onverschilligheid geveinsd voor de titel, tot het ogenblik kwam waarop hij wilde wraak nemen op zijn stadsgenoten die zijn dronken vader eens hadden belachelijk gemaakt. Zijn vriend René Lyr had de minister van Wetenschappen en Kunsten op de hoogte gebracht, en Ensor's wens werd vervuld. Op 25 april ontving James het telegram. De vrienden waren onmiddellijk naar Oostende gekomen : Albert Servaes, René en Claude Lyr, Jos Albert.... en ze hadden in het hotel Regina het heuglijke nieuws gevierd.

Terwijl Kandinsky het telegram las, mompelde de Oostendse meester verscheidene keren : "Baron James Ensor ... Baron James Ensor ...".

Nu werd zijn aandacht getrokken door de schoonheid van Nina Kandinsky. Als een bedreven charmeur leidde James haar naar een zijkamer, en toonde een reeks van vrouwenbeeldjes die een beminnelijk, maar gewaagd tafereel voorstelden. Nina liet zich een gegiechel en een spotlach ontvallen.

Wassily Kandinsky maakte aanstalten om te vertrekken, maar Ensor weerhield hem nog even. Hij ging vóór zijn tekentafel zitten, legde een mossel vóór het tekenblad en tekende de zeevrucht. De Rus bekeek van boven Ensor's schouder aandachtig de tekening, en zei : "Dat hebt U meesterlijk getekend! Meesterlijk !" Nu begeleidde Ensor zijn gast tot aan de trap. Kandinsky trad langs de smalle trap naar beneden en hoorde Ensor mompelen "... Meesterlijk ... heeft hij gezegd, en hij kan het weten... meesterlijk... meesterlijk ...".

John GHEERAERT

BRONNEN :

- "Kandinsky und ich" Nina Kandinsky
1976 Kindler Verslag - München
- "Ensor : een zelfportret"
Gisèle Ollinger-Zinque
1976 Laconti, Brussel

(Met toestemming van de auteur overgenomen uit "Dietsche Warande in Belfort", juni 1979, p. 380-382).

EEN KORTE BESCHRIJVING VAN LEVEN EN WERKEN VAN ABRAHAM HANS, VLAAMS SCHRIJFWONDER

"Abraham Hans (1882-1939), deze uitzonderlijke volks- en jeugdschrijver, leerde als een tweede Conscience zijn volk lezen. In de periode tussen de twee wereldoorlogen was hij Vlaanderens meest geliefde volksschrijver. Maar zijn schoonste lauweren oogstte hij als onze eerste belangrijke jeugdschrijver, als uitgever van de "Kinderbibliotheek", die uitgroeide tot een monument van onschatbare waarde. De boekjes van A. Hans blijven een onvervangbare schakel in de evolutie van de jeugdlectuur in onze gewesten. De ongewone werkkraft en literaire vruchtbaarheid die hij betuigde maakten van hem een Vlaams schrijfwonder". Aldus Jan Marchau, die een vrij uitvoerig artikel wijdt aan de persoon en het werk, onder de titel : "Vlaams schrijfwonder. Waarde en waarden van Abraham Hans (1882-1939)", gepubliceerd in het tijdschrift "De Vlaamse Gids", 1980, nummer 5, blz. 51-65. A. Hans werd geboren te Sint-Maria-Horebeke op 12 februari 1882 en overleed te Knokke op 6 juli 1939. Vader Hans kon meesterlijk vertellen, zoon Abraham erfde van hem die eigenschap. A. Hans bekwam een studiebeurs en studeerde voor onderwijzer in Noord-Nederland. Nadien behaalde hij aan de Gentse Normalschool de Belgische onderwijzersakte en het diploma van leraar-Nederlands. Hij was achtereenvolgens onderwijzer te Sluiskil in Zeeuws-Vlaanderen, te Roeselare, te Sluis en vanaf 1910 te Antwerpen. Het leerde hem met kinderen omgaan en voor kinderen vertellen. A. Hans was een veelzijdige persoonlijkheid, tevens een bezielend redenaar. Als voordrachtgever voor het Willemsfonds trok hij in alle hoeken van Vlaanderen volle zalen. Hij sprak vlot voor de vuist en bezat een warme stem. Reeds vóór de Eerste Wereldoorlog verwierf A. Hans bekendheid met literair werk. Hij schreef geëngageerde volksromans. Tegelijkertijd schreef de "schoolmeester" A. Hans meerdere werken voor de jeugd. Zijn eerste jeugdroman "Helden zonder zwaard" verscheen in 1907 en handelde over het gevaarvolle zeemansleven. De volksroman "De strandloopster" werd nog in 1972 met succes door dagblad "Het Laatste Nieuws" in een aangepaste vorm heruitgegeven als mengelwerk. A. Hans wilde ook de Vlaamse kinderen het lezen gewoon maken : in 1922, op eenenveertigjarige leeftijd, startte hij met de "Kinderbibliotheek", een gewaagd opzet. Velen herinneren zich nog de titels van de jeugdboeken van A. Hans; het wekt dan ook geen verwondering dat A. Hans heden nog in de harten voortleeft van talrijke, inmiddels vergrijze lezers. Ook door de eigentijdse jeugd verdient hij herontdekt te worden als spiegel van een tijd waarin het huidige Vlaanderen wortelt, als aanvulling van een geschiedenisonderwijs dat aan de eigen grootheden dreigt voorbij te gaan. Maar in het "Jaar van het Kind 1979" werd Abraham Hans, de vruchtbaarste Vlaamse jeugdschrijver, in eigen land vergeten !... Mogen deze enkele lijnen bijdragen tot het gedenken, in bewondering en dankbaarheid, van deze hardwerkende man, een groot Vlaming ! Vermelden wij, volledigheidshalve, dat er sedert 1980 een onuitgegeven licentiaatsverhandeling, voorgelegd aan de Katholieke Universiteit te Leuven in het Academiejear 1979-1980, bestaat. Titel van deze scriptie : "Abraham Hans (1882-1939) : proeve tot een bio-biografie", samengesteld en geschreven door Viviane Van den Dooren. Deze verhandeling werd mogelijk reeds gedeponeerd in de Universiteitsbibliotheek van Leuven (adres : Mgr. Ladeuzeplein, 3000 Leuven) en kan aldaar ter inzage voorgelegd worden.

Emiel SMISSAERT